

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Sneller uit de schulden

Inleiding

De commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid van de Tweede Kamer heeft het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) gevraagd op woensdag 17 mei deel te nemen aan het rondetafelgesprek 'Sneller uit de schulden'. Centraal staat de vraag hoe schuldhelpverleningstrajecten verbeterd kunnen worden zodat mensen sneller een schuldenvrije toekomst tegemoet zien. Ter voorbereiding op dit gesprek heeft het Nibud dit position paper opgesteld.

Achtergrond

In oktober 2021 had 7,6 procent van de huishoudens te maken met geregistreerde problematische schulden. Dit percentage schommelt al jaren rond 8 procent¹. Door de sterk gestegen kosten voor levensonderhoud was de verwachting dat het aantal huishoudens met ernstige betalingsproblemen of problematische schulden in 2022 zou groeien. Voedselbanken zagen een toestroom van hulpvragen en ook bij gemeenten was er een toename van het aantal hulpvragen. Tegelijkertijd zag BKR juist een daling van het aantal geregistreerde betalingsachterstanden. Ook het aantal trajecten voor schuldhelpverlening is niet sterk gestegen².

Tegelijkertijd kan ruim een derde van de Nederlandse bevolking moeilijk rondkomen en maakt een groot deel van de Nederlandse bevolking zich zorgen over geld. In het bijzonder jongvolwassenen tot 35 jaar geven vaak aan moeite te hebben met rondkomen³. De hulpvraag die op de schuldhelpverlening af komt, betreft daarmee slechts een deel van de mensen die geldzorgen of geldproblemen ervaren.

Een preventieve aanpak, waarbij mensen vroegtijdig worden ondersteund is van belang om de groep die nu onder de radar blijft tijdig te ondersteunen. Echter voor een schuldenvrije toekomst is ons inziens allereerst inkomenszekerheid noodzakelijk, waarbij burgers in financieel kwetsbare posities worden beschermd tegen plotselinge inkomenssterugval.

Bescherm burgers tegen plotselinge inkomenssterugval

De Nederlandse overheid heeft ten tijde van de pandemie en daarna bij de energiecrisis een groot pakket aan maatregelen ingevoerd om burgers financieel te ondersteunen. Met succes, de gevreesde boeggolf van schulden is vooralsnog uitgebleven. Maar hoewel de energieprijzen inmiddels sterk gedaald zijn, blijken de genomen maatregelen nog steeds nodig. Uit recente berekeningen van het Nibud, blijkt dat met name huishoudens met kinderen met een inkomen op of rond het sociaal minimum zonder de tijdelijke maatregelen maandelijks geld tekortkomen. Een snelle afbouw van de tijdelijke

¹ CBS, <https://dashboards.cbs.nl/v3/SchuldenproblematiekInBeeld/>

² <https://www.nvvk.nl/kennisbank-detail/2022/01/23/Monitor-Schuldhelpverlening-in-onzekere-tijden>

³ Groen, A. e.a. (2022) *Rondkomen en betalingsproblemen, Ervaringen van Nederlandse huishoudens in onzekere tijden*, Nibud.

<https://www.wijzeringeldzaken.nl/Nationale-Monitor-Geldzorgen/>

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

maatregelen als de energietoeslag en de verhoging van de zorgtoeslag en het kindgebonden budget zou ertoe kunnen leiden dat een groot deel van deze huishoudens alsnog in de problemen komt. Het Nibud pleitte er daarbij al eerder voor om niet alleen naar de inkomenskant te kijken, maar ook de uitgaven mee te nemen bij het bepalen of een huishouden in aanmerking komt voor ondersteuning. Zo weten we bijvoorbeeld dat grote gezinnen noodgedwongen hogere uitgaven hebben dan andere typen huishoudens.

Focus op het voorkomen van betalingsproblemen

Schuldhelpverlening richt zich met name op het voorkomen van erger, het oplossen dan wel stabiliseren van schulden. Het Nibud pleit voor meer inspanningen om vroegtijdig financiële problemen aan te pakken. Dit voorkomt geldstress en de negatieve gevolgen ervan voor zowel individuele burgers als voor de maatschappij als geheel. Vroegtijdige signalering en ondersteuning is geen zaak van publieke partijen alleen. Gemeenten en hun partners in het sociale domein alleen hebben onvoldoende zicht op de groepen met geldzorgen of beginnende geldproblemen. Binnen het systeem van vroegsignalering vormen energiemaatschappijen, woningcorporaties en zorgverzekeraars hierop een zeer waardevolle aanvulling. De werkvloer zou daarnaast bij uitstek een plek kunnen zijn om mensen met geldzorgen te vinden en te bereiken. De signalen die duiden op geldproblemen zijn hier vaak beter zichtbaar dan nu vaak wordt gedacht. En juist op die plekken waar mensen wellicht geldzorgen hebben, maar er nog geen expliciete hulpvraag is, valt winst te behalen met laagdrempelige vormen van ondersteuning en zo nodig doorverwijzing naar professionele schuldhulp. De vraag is ons inziens dan ook niet hoe de professionele hulpverlening kan aansluiten bij de informele hulp, maar andersom. Juist de informele hulp zou tijdig moeten doorverwijzen als blijkt dat financiële problemen mensen boven het hoofd groeien. Op het moment dat schulden onoplosbaar blijken en de afloscapaciteit gering is, is een kort schuldentrajec te verkiezen boven een vaak 'als straf ervaren' langdurig schuldentrajec. Zeker wanneer dit gecombineerd wordt met goede begeleiding om herhaling te voorkomen.

Naar de effectiviteit van interventies gericht op het voorkomen van geldzorgen en geldproblemen is nog weinig onderzoek gedaan. Er zijn echter voldoende aanwijzingen dat een brede en laagdrempelige preventieve aanpak meerwaarde heeft en nodig is. Het Nibud berekende in 2017 dat een werknemer met schulden een werkgever gemiddeld € 13.000 kost⁴. Uit onderzoek van het Nibud blijkt verder dat:

- mensen die zich kunnen voorbereiden op een mogelijke inkomensterugval, minder krijgen snel geldproblemen als hun inkomen daadwerkelijk daalt;
- door mensen te leren, motiveren en activeren om hun administratie bij te houden, uitgaven te controleren en een buffer op te bouwen, hun risico op betalingsproblemen kan worden verkleind, ook als zij een laag inkomen hebben⁵.
- mensen met geldproblemen vaak laat op zoek gaan naar hulp omdat zij denken dat hun problemen niet ernstig genoeg zijn⁶.

⁴ Schors, A. van der & G. Schonewille (2017) *Personeel met schulden*, Nibud.

⁵ Schors, A. van der e.a. (2016) *Kans op financiële problemen*, Nibud

⁶ Nibud (2019) *Geldzaken in de praktijk 2018-2019*.